

FÖRSTUDIE GOTLANDS KONSTMUSEUM

SWECO ARCHITECTS

Christian Hegardt

Ida Westergren

UPPDRAKSNUMMER: 30035711

Upprättad: 2022-05-24

SWECO

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FUNKTIONSPROGRAM

SCENARIO 1+2

ARKITEKTONISK VISION	s 5
BYGGNADENS RUM	s 6-9
SAMBAND, SAMNYTTJANDE OCH FLEXIBILITET	s 10
SAMMANSTÄLLNING AV YTOR	s 11

ALTERNATIVA LOKALISERINGAR

SCENARIO 2

UTGÅNGSPUNKTER	s 13
BEDÖMNINGSGRUNDER	s 13
NYBYGGNATION: OUTNYTTJADE ELLER MÖJLIGA FRAMTIDA BYGGRÄTTER INOM PLANLAGD MARK	s 13-14
NYBYGGNATION: EVENTUELLA FRAMTIDA BYGGRÄTTER INOM STÖRRE STADSBYGGNADSPROJEKT	s 15-16
BEFINTLIGA BYGGNADER OCH LOKALER	s 17
ÖVRIGA ALTERNATIV	s 18
SLUTSATSER	s 19

FÖRDJUPAD ANALYS OCH FÖRSLAG PÅ OM OCH TILLBYGGNAD

SCENARIO 1

ANTIKNVARISK ANALYS	s 22-23
ARKITEKTONISK ANALYS OCH FÖRSLAG	s 24-25
FÖRSLAG PÅ OM OCH TILLBYGGNAD	s 26-32
SLUTSATSER OCH FÖRSLAG TILL FORTSATT PROCESS	s 33

FUNKTIONSPROGRAM

SCENARIO 1 & 2

ARKITEKTONISK VISION

MÖTESPLATSEN

- Gotlands konstmuseum är centralt placerat på Gotland och i Visby, på en plats där boende och besökare naturligt rör sig
- Byggnaden är ett självklart publikt vardagsrum för boende och besökare, med rumsliga möjligheter för informella möten och organiserade arrangemang inomhus såväl som utomhus
- Byggnadens kreativa och pedagogiska verksamhetsrum bjuder in till användning och möten mellan konst och besökare i alla åldrar och grupper
- Byggnadens publika rum möjliggör för rumsligt effektiv och välfungerande sam användning och samlokalisering med närliggande verksamheter

Platsen runt museet ska upplevas som en del av museet, staden och museet integrerat. (Turbinehallen Tate Modern, London)

DEN VÄLKOMNANDE ENTRÉN

- Byggnadens entréfunktioner är generöst och tillgängligt utformade
- Byggnadens entré och fasader annonserar utställningar och verksamhet på ett sätt som skapar intresse och fångar blicken
- Byggnaden är välkomnande gestaltad och bjuder in till besök, vistelse och interaktivitet

En luftig och flexibel entré där möbler kan flyttas runt efter behov. (Entréhall Skissernas Museum, Lund)

KONSTENS FLEXIBLA RUM

- Byggnaden ger en tilltalande och funktionell arkitektonisk inramning till besökarens möte med konsten
- Utställningsrummen ger möjlighet till flexibilitet och variation i utställningarna utan att ge avkall på rumsliga kvaliteter
- Arkitektur och teknik är effektivt samordnade för att ge bästa möjliga förutsättningar för konst och konstupplevelser

Flexibla utställningsrum som möjliggör både stora väggytor för konst, samt fönsterytor för dagsljus och utblickar. (Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk)

BYGGNADENS RUM

ENTRÉN-MÖTET MED MUSEET

Platsen runt museet ska annonsera vad som händer i byggnaden och bjuda in besökare till byggnaden.

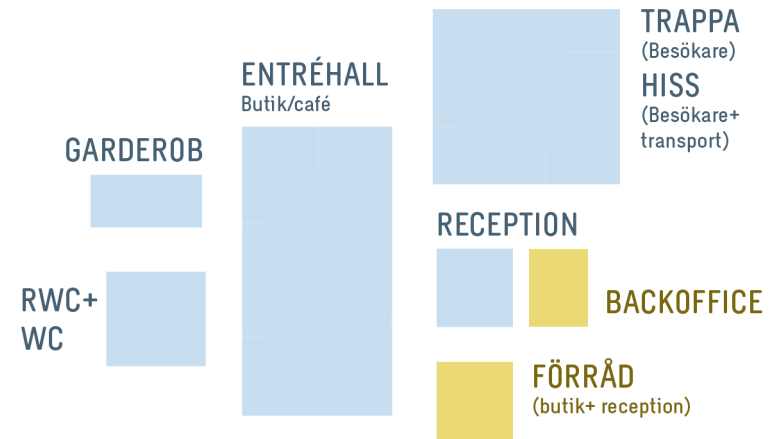
Utvändiga ytor inkluderas som en del av museet för evenemang, installationer, pedagogisk verksamhet och lek. De ska vara flexibla och uppmuntra till möten.

Entréhallen ska fungera som samlingsplats vid vernissager och pedagogisk verksamhet, vara byggnadens hjärta där sambanden till övriga delar är tydliga och synliga.

Inredning för butik och café ska vara flexibel och flyttbar för att kunna förändra ytan efter olika behov.

YTOR

- Entréhall (butik/café), plats för 30-50 p stående, ca 70m²
- Reception (med backoffice eller närhet till kontor) ca 10-18m²
- Förråd (Reception/butik) ca 10m²
- Besökstoiletter, ca 15m²
- Kommunikationsytor (hiss/trappor mm)

Genom att utnyttja utvändiga ytor för museets verksamhet ges nya möjligheter och ökad flexibilitet. (Open Art, Örebro)

Entréhallen ska var flexibel i sin användning, där delar kan flyttas för olika behov. (Bildmuseet, Umeå)

Byggnadens fasad kan användas för ljusinstallationer. (Hallands Konstmuseum)

UTSTÄLLNINGSYTOR

Utställningsytorna ska vara anpassade för verksamhetens olika konstarter, samtidskonst, konsthantverk, design och konst från samlingen.

För att möjliggöra visning av stora verk efterfrågas utställningssalar med en vägghöjd på 4-6m i vissa delar.

Fönster och dagsljus ska kunna regleras på ett enkelt sätt.

Möjlighet till utblickar är viktigt för att orientera sig i byggnaden.

Inomhusklimatet ska i vissa delar uppfylla kraven för modern konsthantering.

YTOR

- Utställningsytor 400-800m²
Tillfälliga utställningar, tillåtande ytskikt
Utställningar samlingar

UTSTÄLLNINGAR SAMLINGAR

FÖRUTSÄTTNINGAR/
FLEXIBILITET

TILLFÄLLIGA UTSTÄLLNINGAR

*Tillåtande utställningsytor med plats för konst i alla storlekar.
(Den Frie Centre of Contemporary Art, Köpenhamn)*

*Reglering av dagsljus för flexibel användning av salar.
(Nationalmuseum, Stockholm)*

*Ytor för konst, men även för utblickar.
(Bildmuseet, Umeå)*

PEDAGOGISKA YTOR

De pedagogiska ytorna ska vara flexibla och även användas till föreläsningar och andra evenemang.

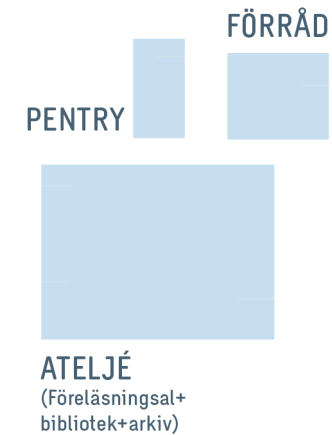
Ateljéns närhet till entréhallen är viktigt för att dess flexibla användning skall fungera.

Biblioteket kan integreras som en del av ateljén.

Ett generöst förråd är viktigt för att rummets flexibilitet skall fungera, det ska vara lätt att ändra möblering.

YTOR

- Ateljé, plats för 30 personer , ca 65m²
(Föreläsningssal/bibliotek/arkiv)
- Pentry ca 8m²
- Förråd ca 15m²

*Flexibla och tillåtande ytor för pedagogik.
(Ebelingmuseet, Eskilstuna)*

*Ytor för bibliotek och föreläsningar samnyttjas med ytor för pedagogisk verksamhet.
(Kalmar konstmuseum)*

*Platsen runt museet används i den pedagogiska verksamheten.
(Kristinehamns Konstmuseum)*

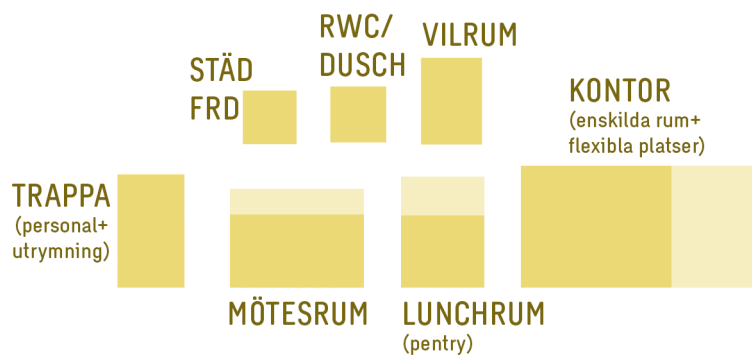
PERSONALYTOR

Personalytorna ska vara enkla att nå från övriga delar av byggnaden.

Här kan samnyttjande av ytor vara en möjlighet, genom att bjuda in andra verksamheter i byggnaden.

YTOR

- Kontorsyta, 4-8 platser ca 28-45m²
- Lunchrum med pentry ca 10-15m²
- Mötesrum ca 16-20m²
- Vilrum ca 8m²
- Toalett med dusch ca 5m²
- Städförråd 3m²

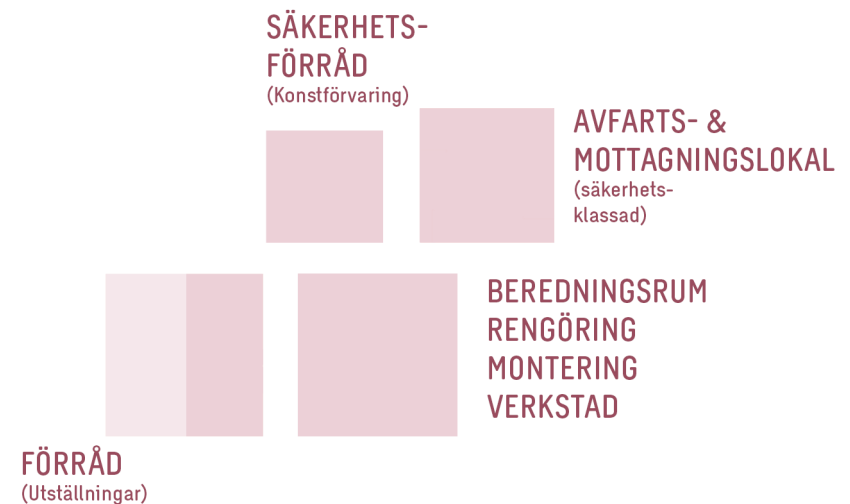
SERVICEFUNKTIONER

Godsmottagning ska ske i en separat entré med direkt anslutning till ett beredningsrum och säkerhetsförråd.

Godsmottagningen och beredningsrummet behöver enkel tillgång till byggnadens kombinerade person/transport hiss.

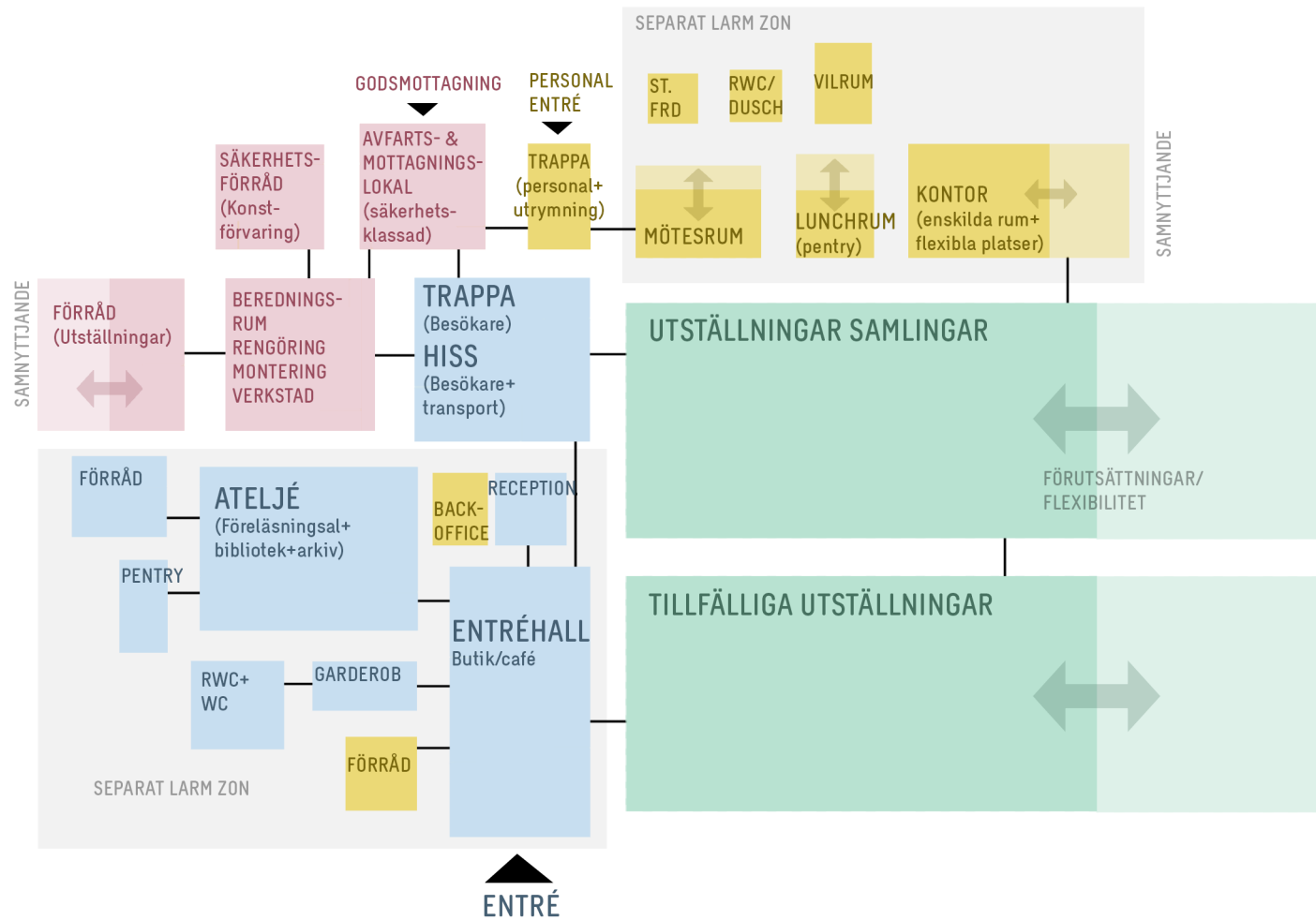
YTOR

- Avfarts- och mottagningslokal ca 30m² (Säkerhetsklassat rum)
- Beredningsrum/rengöring/montering/verkstad ca 40m²
- Säkerhetsförråd konstförvaring ca 20m²
- Förråd utställningar ca 20-40m²

SAMBAND OCH SAMNYTTJANDE, FLEXIBILITET

SAMBANDSDIAGRAM

SAMMANSTÄLLNING AV YTOR

	ALTERNATIV, MINDRE	ALTERNATIV, STÖRRE
ENTRÉN		
Entréhall (butik/café)	50m2	70m2
Reception (med backoffice eller närhet till kontor)	10-18m2	10-18m2
Förråd (reception/butik)	10m2	10m2
Besökstoiletter	15m2	15m2
UTSTÄLLNINGSYTOR		
Tillfälliga utställningar	200m2	400m2
Utställningar samlingar	200m2	400m2
PEDAGOGISKA YTOR		
Ateljé (Föreläsningssal/bibliotek/arkiv)	50m2	65m2
Pentry	8m2	8m2
Förråd	15m2	15m2
PERSONALYTOR		
Kontorsyta	28m2	45m2
Lunchrum med pentry	10m2	15m2
Mötesrum	16m2	20m2
Vilrum	8m2	8m2
Toalett med dusch	5m2	5m2
Städförråd	3m2	3m2
SERVICEYTOR		
Avfarts- och mottagningslokal	30m2	30m2
Beredningsrum/rengöring/montering/verkstad	30m2	40m2
Säkerhetsförråd konstförvaring	20m2	20m2
Förråd utställningar	20m2	40m2
SUMMA YTOR (LOKALAREA)		
	736m2	1227m2
	+ teknik & kommunikationsytor	+ teknik & kommunikationsytor

ALTERNATIVA LOKALISERINGAR

SCENARIO 2

UTGÅNGSPUNKTER

I denna del av utredningen görs en fördjupning av Scenario 2, som innebär att Gotlands konstmuseum lokaliseras till en ny plats. En ny lokalisering ska, i linje med vision och program, vara en central plats i Visby stadskärna i anslutning till de stråk där både boende och besökare rör sig.

Alternativen är nybyggnad eller lokalisering i redan befintliga lokaler, vilket redovisas nedan. Utredningen har fokuserat på alternativ på offentlig mark, eller i offentligt ägda lokaler. Andra alternativ på privat mark kan finnas. I redovisade alternativ kan det finnas andra intressen, offentliga eller privata, som påverkar genomförandemöjligheten. Ett ytterligare alternativ är samlokalisering med andra verksamheter i ett större ”kulturhusprojekt”. Eftersom formerna för en sådan samlokalisering inte finns framme har inte sådana alternativ närmre utretts nedan, men ett rimligt antagande är att kostnadsbilden per verksamhet skulle bli lägre för nybyggnation (eller ombyggnation) vid en större samlokalisering.

BEDÖMNINGSGRUNDER

Beräknad ungefärlig storlek för nytt konstmuseum utgår från en uppskattad bruttoarea (BTA) där funktionsprogrammets beräknade lokalarea (LOA) adderas med kommunikation och teknikutrymmen samt ytterväggar. I enlighet med programtyper i funktionsprogrammet beräknas total bruttoarea (BTA) för nybyggnation till ett spann mellan ca 1000 kvm BTA upp till ca 1800 kvm BTA. Prioritering av samutnyttjande med andra verksamheter, möjlighet till lokalisering av vissa programtyper till Fornsalen och tidsmässiga vinster i planeringsprocessen är faktorer som skulle kunna påverka både storlek på byggnad och kostnadsbilden för en nyetablering gynnsamt. I ett sådant scenario kan den totala programytan eventuellt minskas ytterligare.

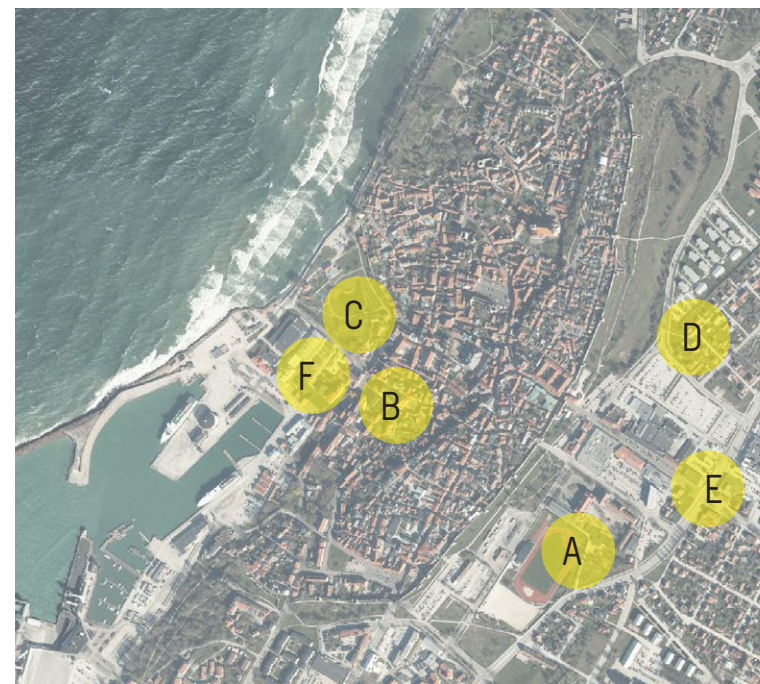
En initial kostnadsbedömning bör ta hänsyn till den fulla projektkostnaden inklusive kostnader för projektering, byggherrekostnader och budgetreserv. Översiktlig kostnadsbedömning för nybyggnation, exklusive kostnad för markförvärv, ger en uppskattad kostnad på ca 40 000 SEK /kvm BTA för likvärdiga projekt (riktvärden från förstudier för konstmuseum i Malmö och Uppsala). Den slutliga byggkostnaden påverkas av många faktorer, som tillkommande kostnad för markköp, teknik- och byggmaterialkostnader, kommande driftskostnader och eventuell samlokalisering med andra verksamheter. Mer exakta kalkyler får tas fram om beslut tas om att gå vidare med ett nybyggnadsalternativ.

Kostnaden för ombyggnad behöver inte skilja sig markant från ett nybyggnadsalternativ, det beror på byggnadens tidigare användning. Den rena ombyggnadskostnaden (exkl tillbyggnad) av Hallands konstmuseum 2019 landade på 25000 SEK / kvm. En byggnad som tidigare ej använts till liknande publik verksamhet blir dock väsentligt dyrare att konvertera till museiverksamhet.

Redovisade alternativ bedöms översiktligt efter lokalisering och genomförande / tidplan enligt en skala 1 – 5, där 5 visar de bästa förutsättningarna för realiserande enligt ”Mycket lämplig lokalisering” respektive ”Mycket goda möjligheter till genomförande enligt en tydlig tidsram”.

NYBYGGNATION: OUTNYTTJADE ELLER MÖJLIGA FRAMTIDA BYGGRÄTTER INOM PLANLAGD MARK

Det finns idag inga outnyttjade detaljplanlagda byggrätter i Visby stadskärna som skulle möjliggöra för en byggnad enligt tänkt lokalprogram. En anledning till detta är att detaljplanen för Visby innerstad ej anger tillkommande byggrätter, även om en bedömning enligt bygglovsförfarande skulle kunna medge tillkommande bebyggelse. Den andra anledningen är att zonen utanför ringmuren till större delen är avsedd att vara obebyggd i gällande planer, och förtätning kräver noggranna studier inom ramen för detaljplaneändring. Nedan framgår de två tydligaste alternativen vad gäller obebyggd mark i stadskärnan, utanför de områden som är aktuella för större stadsbyggnadsprojekt.

- A: Gutavallen
- B: Skeppsbron
- C: Inre hamnen
- D: Östercentrum
- E: Solbergabadet
- F: Byggnader i Visby hamn, Holmen

A: GUTAVALLEN

Området kring Gutavallen är identifierat som ett utvecklingsområde i den fördjupade översiktsplanen för Visby och den grusade ytan intill själva idrottsplatsen har varit aktuell i utredningar för exempelvis nytt badhus. Platsen har avfärdats för ett sådant projekt framför allt av en anledning: en detaljplaneändring kommer att förutsätta att ett större grepp behöver tas för området som helhet, vilket är en förmodat tidsödande process. Området gränsar till världsarvet och riksintresset för Visby innerstad, vilket ställer stora krav på tillkommande bebyggelse och sammanhang i detaljplaneringen. Ett tänkbart scenario är att själva grusytan ändå planläggs separat, samtidigt som Gutavallen finns kvar. Det vore dock dåligt markutnyttjande att på platsen ta fram en mindre detaljplan för en mindre enskild byggnad eller verksamhet som därmed skulle låsa upp platsens vidare utveckling. Grusytan är så pass stor att en detaljplan skulle behöva omfatta flera verksamheter och bostäder i någon form av kvartersstruktur. Det är inte orimligt att en sådan detaljplan kan genomföras på sikt.

Bedömning: Även om platsen är intressant för en framtida utveckling behöver ett konstmuseum här säkerligen arbetas in i en större planering som kan ge en helhet för stadsbild, trafiksituation, riksintresse och idrottsplatsens behov och förutsättningar. Det är inte troligt att placering av ett konstmuseum på platsen skulle anses vara tillräckliga skäl till att se över områdets användning. En sådan helhetsutveckling av området ligger förmodligen långt fram i tiden och förutsätter en större detaljplaneändring. Läget är också idag mer sekundärt i relation till publika stråk än innerstaden, inre hamnen eller området kring Österport.

Lokalisering: 3

Genomförbarhet och tidplan: 1

Den grusade ytan kan i framtiden vara aktuell för bebyggelse, men samlat grepp behöver tas för hela området.

B: SKEPPSBRON

Längs Skeppsbron ligger ett antal äldre byggnader av hamnmagasinskaraktär. Ett par luckor, som används till parkering idag, har uppstått i bebyggelsen där rivna äldre magasinsbyggnader tidigare funnits. I stadsbyggnadsprojektet för Inre hamnen resoneras kring möjligheterna att förstärka den publika karaktären i bebyggelsen längs Skeppsbron genom att komplettera med mindre publika byggnader i samma typologi. Området är del av detaljplanen för Visby innerstad, i vilken inga byggrätter självklart ges men där bygglovförfarande får avgöra om nybyggnation är möjligt. Den mest intressanta platsen är den regionalt ägda parkeringsytan vid Skeppsbrogård / Korsgatan, där en magasinsbyggnad tidigare funnits på platsen. Här skulle en byggrätt på ca 2,5 våningsplan och ca 750 kvm BTA eventuellt vara möjlig. Några ytterligare eventuella byggrätter finns på privat fastighetsmark inom området.

Bedömning: Platsen är intressant för ett mindre byggnad på en plats i ett synnerligen aktivt publikt stråk i hamnen. Närheten till intilliggande byggnad och minskat antal allmänna p-platser är två viktiga aspekter som kommer att behöva beaktas vid en utveckling, liksom det faktum att Region Gotland står inför ett större stadsbyggnadsprojekt i närområdet. Bedömningen är att en byggnad i 2,5 plan torde vara möjlig på platsen, och att det skulle förstärka den befintliga kulturmiljön på ett bra sätt. En sådan byggnad är dock väsentligt mindre än lokalbehoven för ett konstmuseum enligt funktionsprogrammet. Vid ett eventuellt aktualiserande av detta, i så fall högst slimmade, alternativ bör man överväga att inleda diskussion med Region Gotland om marken och parallellt söka förhandsbesked för projekt.

Lokalisering: 4 (platsen möjliggör inte för tänkt lokalprogram, men är en ur stadsmiljöperspektivet väldigt bra lokalisering)

Genomförbarhet och tidplan: 3

Parkeringsplatser på allmän platsmark och kommunalt ägd kvartersmark.

NYBYGGNATION: EVENTUELLA FRAMTIDA BYGGRÄTTER INOM STÖRRE STADSBYGGNADSPROJEKT

Region Gotland har under ett antal år, utifrån den fördjupade översiktsplanen för Visby (FÖP Hela Visby, 2010) arbetat med program och förberedande utredningar inför utveckling av primärt två områden i stadskärnan: Inre hamnen och Östercentrum. Båda områdena är av stor strategisk vikt för stadens utveckling, och gällande detaljplaner ger få outnyttjade byggrätter. Östercentrum är Visbys kommersiella centrum, och en framtida utveckling av området bör möjliggöra för både utveckling av handel och bostäder likväl som offentliga verksamheter. Inre hamnen är Visbys framtida mot havet, en potentiell mötesplats för både boende och besökare där utveckling behöver ske i samklang med pågående hamnverksamhet.

C: INRE HAMNEN

2014 godkändes ett planprogram för Inre hamnen, Kopparsvik och Holmen där viss potential för bebyggelseutveckling kunde identifieras i de yttre delarna av Hamnplan och de inre delarna av Holmen i inre hamnen. Däremot bedömdes bostäder ej framkomligt då detta skulle innebära en alldeles för stor konflikt med pågående hamnverksamhet. En utveckling av området kring Kallis och möjligheten att bygga ett nytt kallbadhus för allmänt bruk lyftes också som en viktig del i utvecklingen av området. Även Uppsala universitet, Campus Gotland lyfte behovet av utveckling inom området för att på sikt kunna utöka verksamheten. Området är idag en viktig central mötesplats i staden under sommarsäsongen, inte minst under Almedalsveckan, och det finns goda förutsättningar för att utveckla publika funktioner och verksamheter inom ramen för en ny detaljplan

2019 tog Region Gotland fram ett gestaltningskoncept och start-PM för området som gav förutsättningar för ett politiskt beslut att inleda ett stadsbyggnadsprojekt. Ett sådant har dock inte inletts än (januari 2022). Inom ramen för konceptet finns större tänkta byggrätter kring Hamnplan, där den publika karaktären också framhävs. I inre delen av Holmen föreslår en större ”verksamhetshubb” med både kontorsmöjligheter och publika funktioner, och i den yttre delen av Hamnplan finns möjlighet för hotell och en större publik aula eller möteslokal. Dessa byggnader kommer att planeras på ny fastighetsmark som kommer att anvisas under stadsbyggnadsprocessen. I det start-PM som ligger till grund för beslut om stadsbyggnadsprojekt bedöms inte de befintliga byggnaderna på Holmen kunna konverteras för andra ändamål, på grund av närheten till befintlig hamnverksamhet (se även nedan under befintliga byggnader).

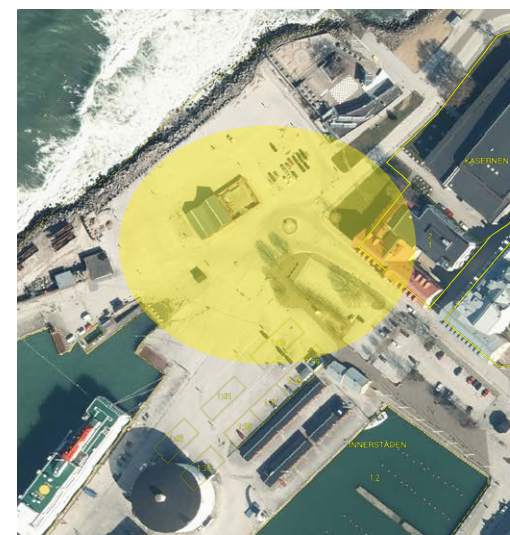
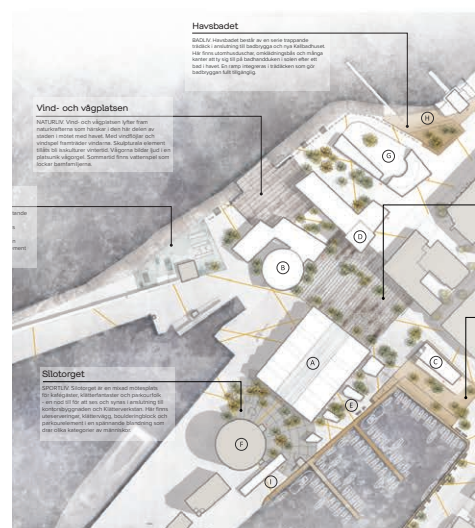
Bedömning:

Ett nytt konstmuseum skulle på ett bra sätt kunna vara del i det tänkta bebyggelsekonceptet i Inre hamnen, antingen i en egen byggnad i anslutning till hotell och aula, eller som del i en större byggnad på Holmen där flera verksamhets samlokaliseras. Utifrån en ny byggnads storlek, lokalisering och innehåll är detta område förmodligen det mest självklara i Visby för en alternativ framtida lokalisering. Tidplanen för stadsbyggnadsprojektets första etapp beräknas till tre år och planläggning kommer förmodligen inledas under 2022. Bebyggelsekonceptet kan dock komma att förändras till följd av idag okända förutsättningar på platsen och de eventuella synpunkter som kommer fram i plansamrådet. Ett konstmuseum ska även vägas av mot andra markanvisningsmöjligheter i området. Markanvisade exploatörer kommer också att vara med och bekosta upprustningen av den allmänna platsmarken inom området, vilket kommer att påverka totalkostnaden för de investeringar och markförvärv som görs inom området.

I ett optimalt scenario då en detaljplan finns antagen 2024 skulle ett konstmuseum kunna vara färdigställt tidigast 2027. Denna tidplan kan komma att försenas betydligt av flera olika faktorer. Osäkerheten i både stadsbyggnadsprojektet och detaljplaneförutsättningar måste därför ändå i detta tidiga skede anses stor, vilket gör att ett möjligheten att realiseras ett konstmuseum på platsen i slutändan ändå får bedömas som oklar.

Lokalisering: 4 (Det osäkra läget för byggrätter inom området ger en lägre bedömning än 5)

Genomförbarhet och tidplan: 2

Politiskt beslutat stadsbyggnadsprojekt med kommande planering av byggrätter enligt framtaget gestaltningskoncept .

D: ÖSTERCENTRUM

2013 tog Region Gotland fram ett planprogram med avsikt att ge framtida ramar för utvecklingen i Östercentrum, inom ett område med nordlig gräns vid Jägaregatan och sydlig gräns vid Skolportsgatan. Planprogrammet, som inte var särskilt detaljerat avseende höjder och byggrätter, har sedan prövats i en pågående detaljplan för nuvarande "åhlensfastigheten" där de antagna höjderna i planprogrammet bedömts för höga i relation till riksintresset Visby innerstad. Region Gotland har haft anledning att fördjupa ställningstaganden i planprogrammet och genomförde 2018 en arkitekttävling för de kommunalt ägda parkeringsytorna på parkeringen vid Jägargatan. Det vinnande förslaget ska bearbetas vidare inom ramen för en förstudie som inte ännu har påbörjats (januari 2022). Förstudien ska resultera i ett start-PM och ett politiskt beslut om att påbörja (eller inte påbörja) ett stadsbyggnadsprojekt. En utveckling av Östercentrum som möjliggör för större byggrätter får därför anses ligga längre bort i tiden än utvecklingen av Inre hamnen.

Samtidigt pågår ett antal mindre detaljplaneprojekt för påbyggnad av befintliga byggnader i Östercentrum. Dessa detaljplaner behöver tas fram i viss parallellitet med förstudien för hela området, vilket gör att antagande av dessa planer eventuellt kommer att ske först i samband med beslut om stadsbyggnadsprojekt för utveckling av hela området. Förstudien kommer eventuellt att inledas under 2022.

Bedömning: Östercentrum är stadskärnans kommersiella nod och en viktig länk mellan innerstaden och ytterstadens stadsdelar. Området saknar i stort bostäder, och en kommande utveckling kommer att behöva finna en balans mellan förutsättningar för bostads- respektive handelsutveckling. I bebyggelsekonceptet för den kommunala parkeringsytan vid Jägaregatan kan eventuellt finnas förutsättningar för en större byggrätt för en publik byggnad, detta kommer dock att ske i så fall på bekostnad av marktilldelning till tillkommande bostäder och / eller handel.

Planprogrammet från 2013 har, vilket är mer intressant, identifierat en lokalisering för ett "allaktivitetshus" intill taxistationen vid Österport. I gällande detaljplan finns här en byggrätt för en mindre kontors- eller handelsbyggnad (100 kvm byggnadsarea (BYA), vilket inte är tillräckligt för en nybyggnation av konstmuseum). Läget är högst intressant för ett konstmuseum men det är osäkert om en större byggrätt skulle kunna fastställas i en ny detaljplan då läget är väldigt nära ringmuren och riksintresset. Tidsplanen för utveckling av Östercentrum ligger efter Inre hamnen, vilket innebär att en färdig detaljplan för den kommunalt ägda marken knappast kommer att finnas framme förrän tidigast 2027 eller 2028. Ett eventuellt konstmuseum inom ramen för ett stadsbyggnadsprojekt i Östercentrum norr om Skolportsgatan kommer därför knappast att kunna förverkligas innan 2030, tidigast.

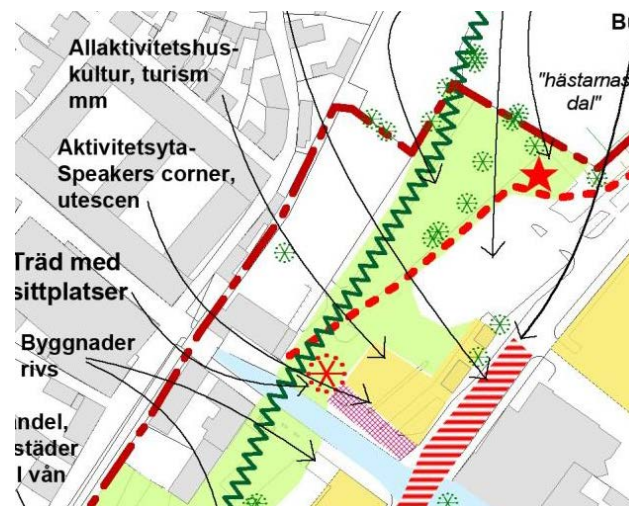
Lokalisering: 4

Genomförbarhet och tidplan: 1

D: Östercentrum

Den stora, kommunalt ägda parkeringen är aktuell för förtätning. I planprogrammet från 2013 identifieras också en yta nära Österport för allaktivitetshus.

BEFINTLIGA BYGGNADER OCH LOKALER

Utöver rena nybyggnadsalternativ är det tänkbart att lokalisera ett nytt konstmuseum i en befintlig byggnad. Det finns eventuellt privatägda alternativ, men utredningen har fokuserat på de uppenbara och offentligt ägda alternativen.

E: NUVARANDE SOLBERGABADET

I det politiska beslut som togs för nytt badhus hösten 2021 är inriktningen att en ny simhall skall byggas intill det befintliga Solbergabadet medan den befintliga byggnaden, som har konstaterade kulturvärden, kan bevaras, utvecklas och användas till annan verksamhet.

Bedömning: Solbergabadet är en publik byggnad som har förutsättningar att även fortsatt fungera för publika verksamheter. Av flera skäl är konstmuseets verksamhet svår att införliva i ett nytt koncept för byggnaden. Själva simbasslokalen utgör merparten av byggnadsytan, och den stora, uppglasade lokalen är knappast förenlig med klimatkrav för utställningar och konsthållning. Byggnaden är funktionellt byggd för den nuvarande verksamheten, och är svår att avdela på ett sätt som skulle vara nödvändigt för ett funktionellt konstmuseum. Andra tankar för byggnadens framtida användning som scenkonsthus och konserthus har förts fram, och de är förmodligen enklare att förverkliga sett till byggnadens disposition. Byggnaden är också lokaliserad i stadskärnans utkant och vänder sig bort från de publika stråken.

Lokalisering: 2

Genomförbarhet och tidplan: 2

E: Nuvarande Solbergabadet

Kan bli aktuell för ändrad användning då helt ny simhall ska byggas intill befintlig byggnad.

F: BEFINTLIGA BYGGNADER I VISBY HAMN

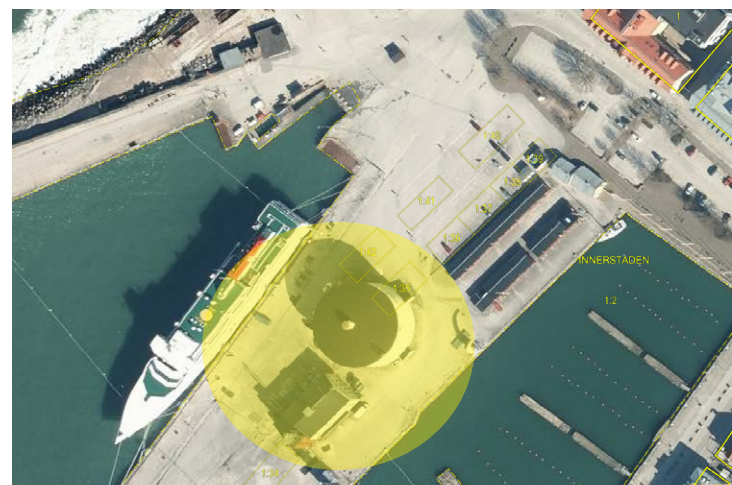
På den yttre delen av den utbyggda "Holmen" i Visby hamn finns två bevarade byggnader som diskuterats för nya verksamheter, en sockersilo och en magasinsbyggnad. I planprogrammet för inre hamnen, Kopparsvik och Holmen gjordes bedömningen att dessa byggnader har ett stort kulturvärde och bör bevaras. I ett följande politiskt beslutat start-pm (2017) inför planläggning fattades beslutet att byggnaderna inte är aktuella för utveckling eller ändrad användning, då ny permanent användning av byggnaderna, eller utveckling på platsen, kan påverka möjligheterna för pågående hamnverksamhet negativt.

Bedömning: Byggnaderna är inte aktuella för konvertering till konstmuseum, då detaljplaneändring inte är möjlig.

G: OFFENTLIGT ÄGDA BYGGNADER I STADSKÄRNAN

I Visby innerstad finns ett antal offentligt ägda byggnader med olika offentliga verksamheter, och även ett antal privata hyresgäster. De mest framträdande av dessa är Donnerska och Björkanderska husen. Någon närmre bedömning av möjligheterna att samlokalisera ett konstmuseum i någon av dessa byggnader är svår att göra, då dessa byggnader idag hyser befintliga verksamheter.

Bedömning: Även om tillräcklig yta skulle kunna gå att frigöra för konstmuseets verksamhet i en annan offentligt ägd byggnad i Visby innerstad är det inte troligt att klimatförutsättningar eller rumslogistik är mer optimal än i den befintliga byggnaden på Sankt Hansgatan. Utredningen ser ingen anledning att utreda dessa alternativ vidare.

F: Befintliga byggnader i Visby hamn

Hamnmagasin och silo där endast verksamheter som är förenliga med hamnverksamheten är möjliga.

ÖVRIGA ALTERNATIV

PAVILJONGSPAN

Sällskapet DBW har i närtid provat möjligheten att etablera en publik verksamhetsbyggnad samt bostäder på paviljongsplan vid Botaniska trädgården, på platsen där den nedbrunna magnifika paviljongsbyggnaden låg fram till 1951. Ett förhandsbesked söktes 2021 som dock gavs negativt förhandsbesked i miljö- och byggnämnden. Bedömningen var att en byggnad av tänkt storlek på platsen skulle innebära en allt för hög grad av privatisering och generera för mycket trafik till platsen. Byggnadsvolymen ansågs också för stor för stadsbilden på platsen. Nämnden öppnade dock för möjligheten att anlägga en mindre cafébyggnad av paviljongskaraktär. En tänkbar framtida byggrätt kommer att vara för liten för att möjliggöra en samlokalisering med konstmuseum på platsen, både utifrån ytkrav men även utifrån den trafik som verksamheten skulle ge upphov till. Eventuellt kan ett rum eller mindre del av en kommande cafébyggnad användas för utställning, detta får i så fall diskuteras vidare med DBW och Region Gotland.

ALTERNATIV PÅ PRIVAT FASTIGHETSMARK

Det kan eventuellt i stadskärnan finnas möjliga, och hittills outredda, alternativ på privat kvartersmark. Detta kan gälla både delvis obebyggda fastigheter eller befintliga byggnader som skulle kunna konverteras. Inom detaljplanen för Visby innerstad behöver möjligheterna i så fall prövas genom bygglovsförfarande. Förhandsdialog med samhällsbyggnadsförvaltningen bör då initieras. I de delar av stadskärnan som omfattas av andra detaljplaner, exempelvis Östercentrum, kan processen ske antingen genom detaljplaneförfarande eller eventuellt bygglovsförfarande i det fall det rör sig om ändrad användning av befintlig byggnad. En dialog med berörda myndigheter bör även i dessa fall initieras tidigt i processen.

ALTERNATIV UTANFÖR STADSKÄRNAN

Denna utredning har fokuserat på alternativ i stadskärnan, kring de mötesplatser där både boende på Gotland och besökare rör sig primärt till fots. För en året runt-verksamhet är en central lokalisering avgörande, vilket uttrycks tydligt i programmet. I detta perspektiv blir områden utanför stadskärnan som Södra Hällarna, Visborg och A7 mindre attraktiva för en lokalisering. Detsamma gäller också andra lokaliseringar utanför Visby. Även om ett mer perifert lokaliserat konstmuseum skulle kunna fungera som en dragare för besökare, blir det i praktiken mycket svårare att styra besöksflödena till dessa

platser i ett året-runt-perspektiv. Avgörande för ställningstagandet att ett konstmuseum bör finnas i stadskärnan är också betydelsen av den relativa geografiska närheten till Fornsalen, som underlättar för samutnyttjande av funktioner och personal.

Även stadens perspektiv är intressant att belysa. Konstmuseet, liksom Fornsalens verksamhet i stort, bidrar till att bevara och utveckla stadskärnans betydelse som centrum för både bostäder, handel, och för publika eller offentliga verksamheter. Men stadskärnans roll som den viktigaste mötesplatsen för demokrati och kultur i en stad eller region är inte längre självklar. En hållbar stadsutveckling, på både boendes och besökares villkor, underlättas därför av att kulturella och öppna institutioner som ett konstmuseum kan fortsätta vara en vital del i det centrala stadsrummet. Som mötesplats kan också ett konstmuseum då verkligen bli en viktig länk mellan konsten och staden, helt i linje med visionen för verksamhet och byggnad.

SLUTSATSER

I de alternativ som presenterats här kan följande prioritering göras av de lokaliseringar som bedöms rimliga. Det kan finnas ytterligare alternativ på privat mark som inte berörs i denna utredning. Prioriteringsordningen ska ställas mot alternativet i Scenario 1, alltså en ombyggnad och upprustning av det befintliga konstmuseet på Sankt Hansgatan.

1. Lokalisering inom Stadsbyggnadsprojekt Inre hamnen
2. Lokalisering inom eventuellt kommande stadsbyggnadsprojekt i Östercentrum

Utifrån det framtagna funktionsprogrammet går det att se följande fördelar med ett nybyggnadsscenario:

1. Funktion och program: I ett nybyggnadsprojekt kan lättare tas hänsyn till funktionsprogrammets förutsättningar, och det blir lättare att ge rätt invändiga klimatförutsättningar för konsten. Tillgänglighet och logistik i byggnaden kan direkt följa programkraven.
2. Arkitektur och identitet: En nybyggnation kan manifestera konstmuseets identitet på ett tydligt och attraktivt sätt i staden, både genom sin arkitektur och sitt läge.
3. I ett nybyggnadsprojekt finns stor möjlighet att göra medvetna och hållbara val av material, konstruktion och teknik.
4. Myndighetskrav: En nybyggnation i stadskärnan kan troligtvis innebära större flexibilitet och möjligheter utifrån programkraven än en utveckling av befintlig byggnad, då det befintliga konstmuseet är ett byggnadsminne med begränsningar avseende både invändiga och utvändiga åtgärder.

Även om ett nybyggnadsscenario enligt alternativen ovan kan anses attraktivt i många avseenden bör man också i en totalbedömning väga in följande aspekter:

1. *Säsongen.* En lokalisering av nytt konstmuseum i Visby hamn är en attraktiv tanke. Men även om Inre hamnen och Skeppsbron är myllrande publika stråk under sommartid är de knappast det under låg- och vintersäsong medan handelsstråken i Visby innerstad lever upp under storhelger och advent.

2. *Tidplan.* Den tidsmässiga osäkerheten i de redovisade alternativen ovan är stor, och även i det ideala fallet skulle en nybyggnation på annan plats kunna komma till stånd först långt senare än en ombyggnation av befintligt konstmuseum kan vara färdig. Till detta kommer osäkerheten i kommande planeringsarbeten där initiala ambitioner kan få stryka på foten i planeringsprocessen då given byggrätt inte finns att tillgå från början.
3. *Program:* Befintligt konstmuseum befinner sig i geografisk närhet till Fornsalen, vilket också möjliggör för visst samutnyttjande av funktioner och lokaler samt möjlighet att smidigare styra besöksflöden mellan institutionerna. En alternativ lokalisering på annan plats skapar en större logistisk utmaning, och svårighet till samutnyttjande av rum och funktioner med Fornsale

FÖRDJUPAD ANALYS OCH FÖRSLAG PÅ OM OCH TILLBYGGNAD

SCENARIO 1

Illustration av tillbyggnaden, vy från Mellangatan.

ANTIKVARISK ANALYS

HISTORIK

Konstmuseet uppfördes mellan 1847-1848 som Gotlands första folkskola. Ombyggnader har skett kontinuerligt under åren, med den största yttre förändringen 1949 då de småspröjsade fönstren byttes till fönster med korspost på entréplanet och enkelspröjsade fönster på plan 2. Byggnadens två takkupor är original och småspröjsade. Den största invändiga ombyggnaden skedde 1988 vid ändrad användning till konstmuseum. Byggnaden är sedan 1997 byggnadsminne vilket motiveras med följande i byggnadsminnesförklaringen:

”Den fd folkskolebyggnaden, nu konstmuseum, tillkommen efter folkskolestadgan 1842 tillhör en senare expansionsfas i stadens utveckling och utgör ett värdefullt exempel på tidiga folkskolebyggnader i borgerlig småstadsmiljö.”

KULTURHISTORISKT LAGSKYDD

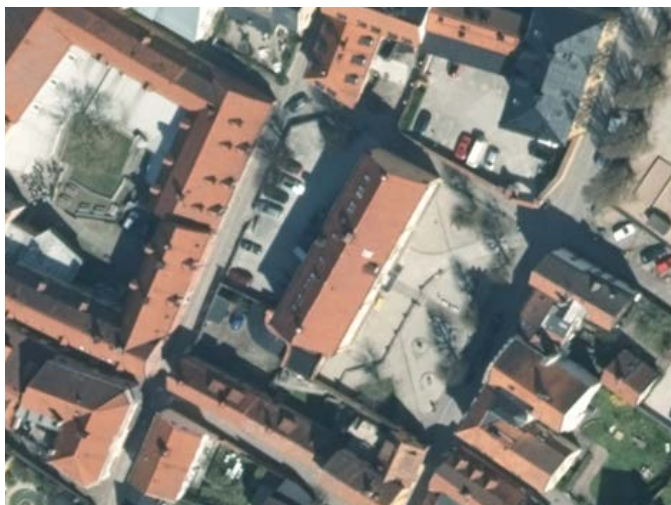
Skyddsföreskrifterna i byggnadsminnesförklaringen ger ett långtgående skydd mot både yttre och inte förändringar. Bland annat med ett förbud mot tillbyggnader, ingrepp eller ändring av murverk, stomme, bärande konstruktioner och äldre träväggar. Äldre fast inredning är även skyddad (spegeldörrar, listverk). Länsstyrelsen kan dock om det finns särskilda skäl lämna tillstånd till ändring av byggnadsminne i strid med skyddsföreskrifterna.

Utöver ovanstående gäller varsamhetskravet enligt 8 kap. 17 § PBL och förbudet mot att förvanska en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt enligt 8 kap. 13 § PBL.

BYGGNADEN UTVÄNDIGT

Byggnaden är placerad centralt på fastigheten med en gård på var sida om byggnaden, båda användes ursprungligen som skolgårdar. Gården mot öster och konstmuseets entré är idag utformat som ett torg och en allmän plats i staden. Gården mot väster används idag för parkering och är på grund av höjdskillnader avgränsad från omkringliggande gator. Bevarandet av de tre entréerna är viktigt för läsbarheten av byggnaden som en skola med två gårdar.

En eventuell tillbyggnad av museet bör därmed ej ansluta mot och skymma befintliga entréer. Den västra gården bedöms vara den lämpligaste placeringen för en tillbyggnad med hänsyn till stadsbilden och de båda gårdarnas användning.

Byggnaden är placerad indragen från gatorna i öst och väst, med en gård på respektive sida.

Byggnadens nuvarande entré och gård mot öster.

Entré och gård mot väster.

BYGGNADEN INVÄNDIGT

Invändigt finns få ursprungliga detaljer kvar, mycket försvann vid ombyggnaden till konstmuseum. Det som finns kvar är en hög profilerad fotlist i det ursprungliga trapphuset och några innerdörrar. Den del av byggnaden som konstruktivt genomgått flest förändringar är mittdelen av byggnaden där trappans placering flyttats ett antal gånger och hissen installerades vid ombyggnad till konstmuseum. Det är oklart hur stora ingreppen i bjälklag och stomme varit här, detta behöver studeras närmare inför en ombyggnad.

Ett antal ursprungliga öppningar i väggar har satts igen under åren, vid behov av nya öppningar är det lämpligt att i första hand utnyttja dessa.

Enkeldörr plan 2.

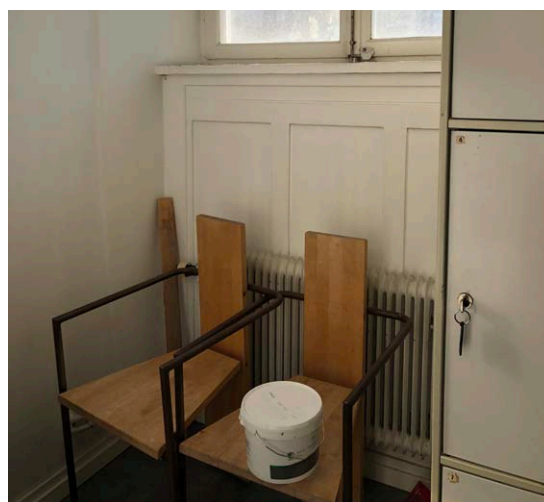
Fotlist på plan 2.

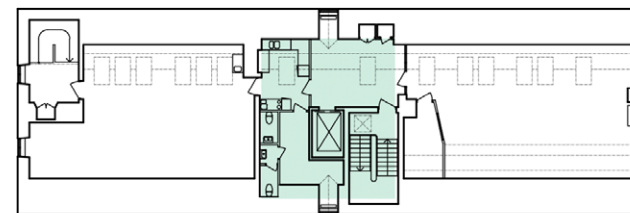
Pardörr på entréplan.

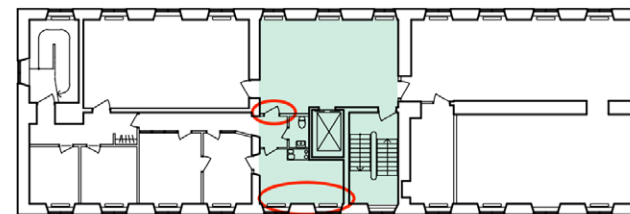
Pardörr på entréplan.

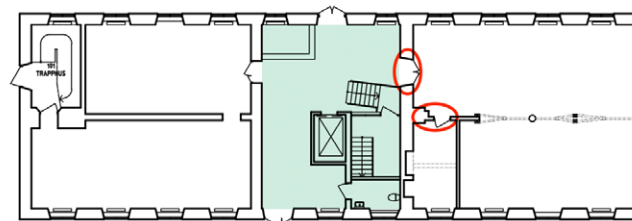
Fotlist i ursprungliga trapphuset på entréplan.

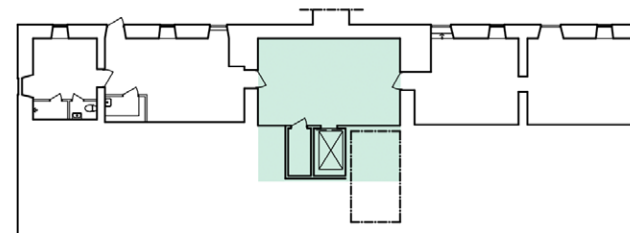
VIND

PLAN 2

PLAN 1

KÄLLARE

Delar av byggnaden där större ingrepp gjorts i tidigare ombyggnader är markerade med grönt. Ursprungliga byggnadsdetaljer är markerade med rött.

ARKITEKTONISK ANALYS & FÖRSLAG

BYGGNADEN & STADEN

Byggnaden ligger i centrala Visby i ett område där både boende och besökare naturligt rör sig. Trots sitt läge är byggnaden idag rätt anonym och upplevs inte som välkomnande för besökare. Byggnaden är sluten och saknar kontakt med den omgivande stadsmiljön.

Genom att tydligare annonsera byggnadens innehåll kan kontakten med staden, dess invånare och besökare stärkas.

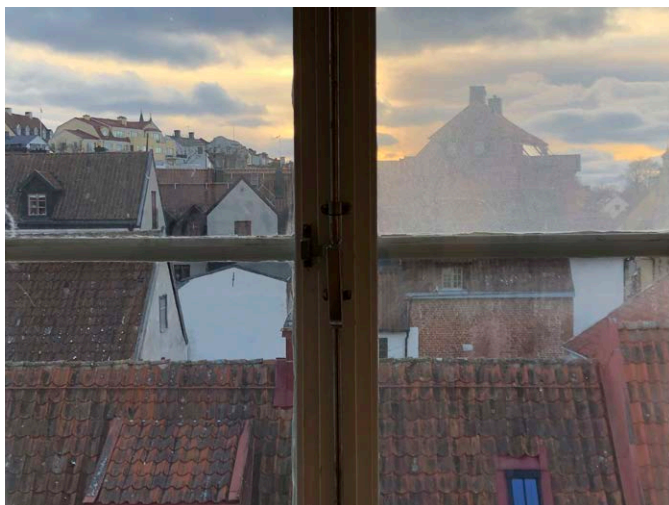
BYGGNADEN & PLATSEN

Med en gård på var sida om byggnaden och tre entréer finns all potential för byggnaden och gårdarna att utvecklas till en plats för möten och konst.

Gården mot väster används idag endast som parkering. Genom att öppna upp och använda byggnadens alla

entréer kan båda gårdarna aktiveras och användas av museets besökare och förbipasserande. Mot öster är gården mer naturligt publik, placerad vid ett välanvänt stråk. Mot väster har gården potential att koppla ihop Konstmuseet med Fornsalen och skapa en ny publik plats i Visby innerstad. Gårdarna ska fungera som det första steget in i museet, besöket börjar redan på gården.

Relativt enkla åtgärder som förbättrad skyltning och öppna mer inbjudande portar gör stor skillnad i annonseringen av museet. Även gårdens utformning behöver ses över för att bli mer inbjudande och tillgänglig.

Vyer ut över staden kopplar besökaren till omgivningen.

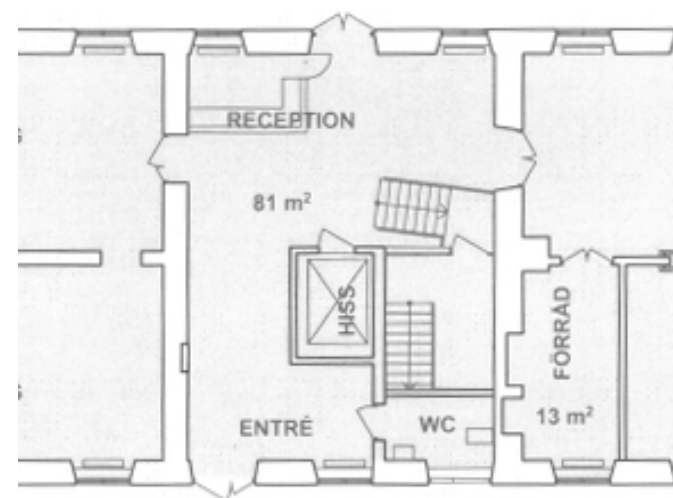
Byggnadens potential utnyttjas inte idag, genom att öppna upp båda entréerna mot öster och se över gårdens utformning kan upplevelsen radikalt förändras.

BESÖKET I BYGGNADEN

Besökaren möts idag av en trång entré där receptionen skymtar i slutet av en smal passage. Placering av hiss och trappa skapar idag en barriär som gör det svårt att överblicka och förstå vart man som besökare ska gå.

Ett förbättrat flöde är nyckeln för att uppfylla konstmuseets vision. Genom att öppna upp samtliga entréer och flytta på hiss och trappa skapas ett stort öppet rum där besökaren direkt kan lokalisera sig och personalen enkelt överblicka rummet från receptionen. Här finns plats att samlas vid vernissager och andra evenemang.

Den pedagogiska verksamheten flyttar ner till entréplanet och blir där ett flexibelt rum vars användning kan variera under året efter behov. Lokalen kan användas kvällstid och enkelt separeras från utställningslokalerna. Placeringen skapar liv och rörelse mot gården och synliggör alla delar av verksamheten.

Byggnadens befintliga entré upplevs trång och svår att överblicka, yta för att samla grupper saknas. Placeringen av trappa och hiss skapar en barriär istället för att leda besökare genom byggnaden.

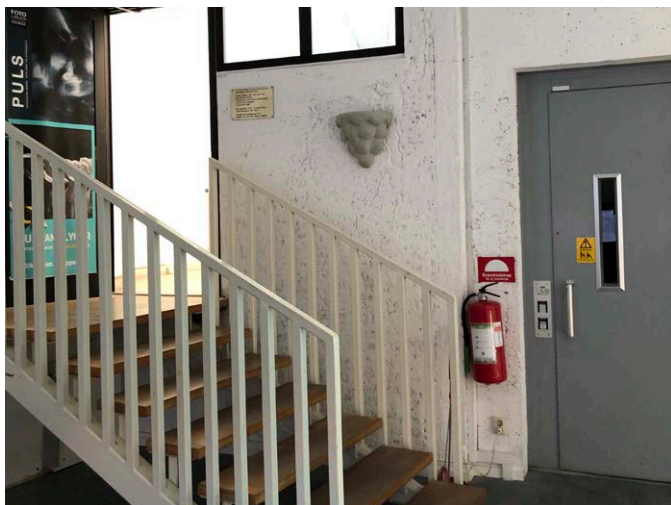
Vindens rum får en flexibel användning både som utställningsrum för föremål som klarar de klimatförutsättningar som finns och för andra tillfälliga publika funktioner.

TILLBYGGNADEN

För att uppnå målet med flexibla rum för konsten som klarar dagens krav på inomhusklimat bedöms att en tillbyggnad krävs. Med en omfördelning av ytor i byggnaden försvinner även tidigare utställningsyta på entréplanet som ersätts i tillbyggnaden.

Föreslagen tillbyggnad placeras på den västra gården, mot norr. Detta möjliggör för en ny publik plats som kan fungera som en förlängning av byggnaden. En breddad trappa förbättrar kontakten med gatan och Fornsalen.

I ett sutterängplan under utställningsrummet placeras servicefunktioner som idag saknas i byggnaden.

Utformningen och placeringen av trappa och hiss motverkar ett naturligt flöde i byggnaden för besökaren.

PERSONAL & SERVICEFUNKTIONER

Kontorsutrymmen placeras på plan 2 i anslutning till det södra trapphuset. Arbetsplatsernas utformning är i detta läge flexibel och kan delas in i mindre rum eller större gemensamma rum. Ett mötesrum placeras mot de publika ytorna för samnyttjande med annan verksamhet. Beroende på arbetsplatsernas utformning finns även yta för fler kontorsplatser än verksamheten efterfrågar, vilket möjliggör sam användning och samlokalisering med närliggande verksamheter.

I byggnaden idag saknas till stor del de utrymmen som ett modernt konstmuseum efterfrågar för en fungerande logistik i hanteringen av konsten. Besöksentrén används även för inlastning vilket kan innebära problem om inlastning sker under museets öppettider. Inlastning kan i förslaget ske i sutterängplan i tillbyggnaden med direkt kontakt till lokaler för konsthantiering och säker förvaring, detta förbättrar arbetsmiljön och säkerheten.

Mot väster är byggnaden svårtillgänglig och avskärmande, gården har ingen publik funktion och är en tydlig baksida.

Servicefunktionerna i sutterängplan kopplas samman med övriga delar av byggnaden med den centralt placerade hissen och en trappa i tillbyggnaden.

INOMHUSKLIMAT & MILJÖ

Målet är ett förbättrat inomhusklimat i hela byggnaden. Det kommer dock vara svårt både ur ett byggnadsfysiologiskt perspektiv och ett ekonomiskt perspektiv att uppnå de höga kraven som ställs för inlåning av konst i hela byggnaden. Utställningsrummet i tillbyggnaden föreslås därmed utformas som en egen klimatzon. Inomhusklimatet kommer studeras närmare i ett forskningsprojekt som genomförs av Uppsala universitet, Campus Gotland.

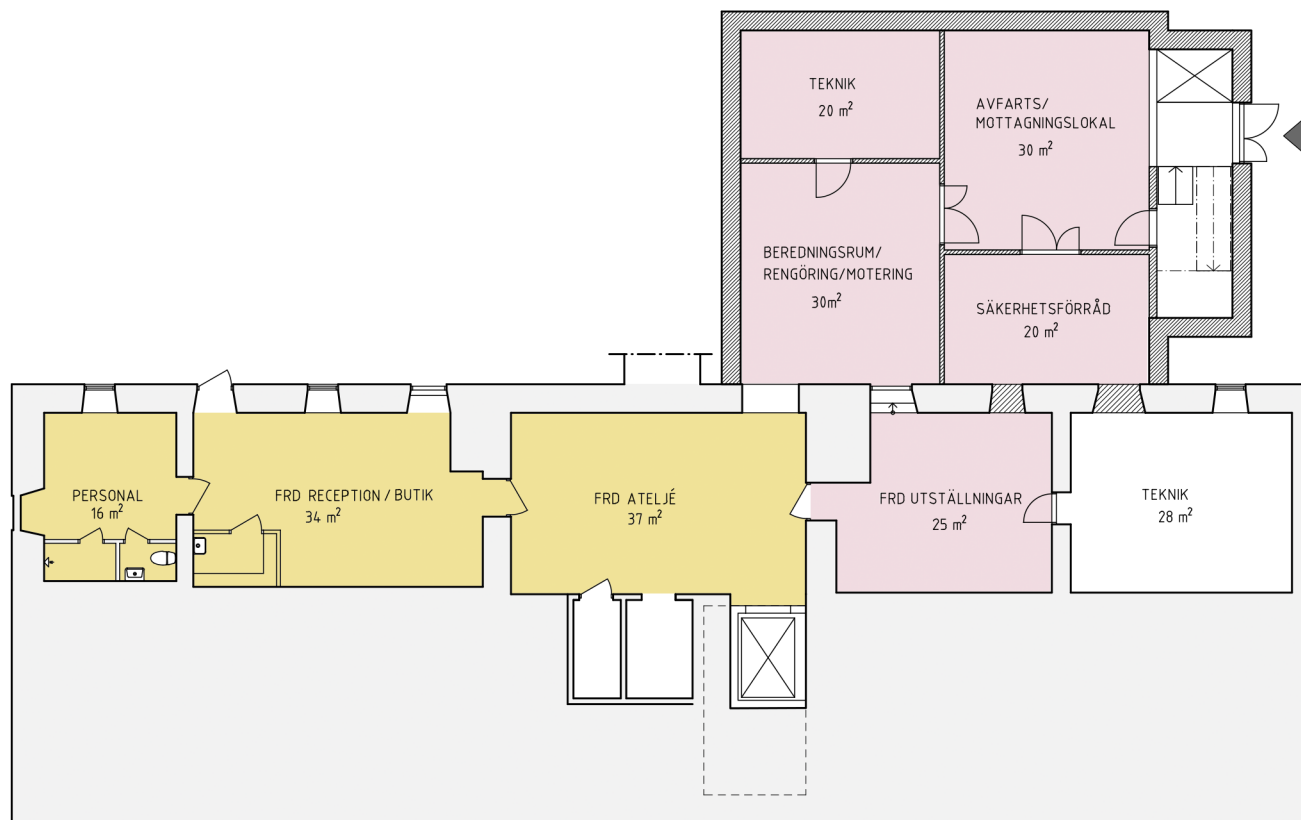

Med en stor nivåskillnad från östra till västar gården möjliggörs en serviceentré i sutterängplanet på tillbyggnaden.

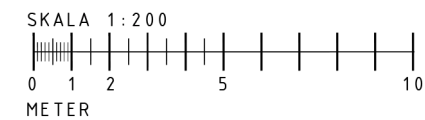
FÖRSLAG PÅ OM OCH TILLBYGGNAD

PLANSKISS, KÄLLARE OCH SUTTERÄNGPLAN

2022-05-24

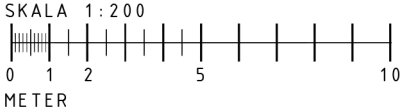
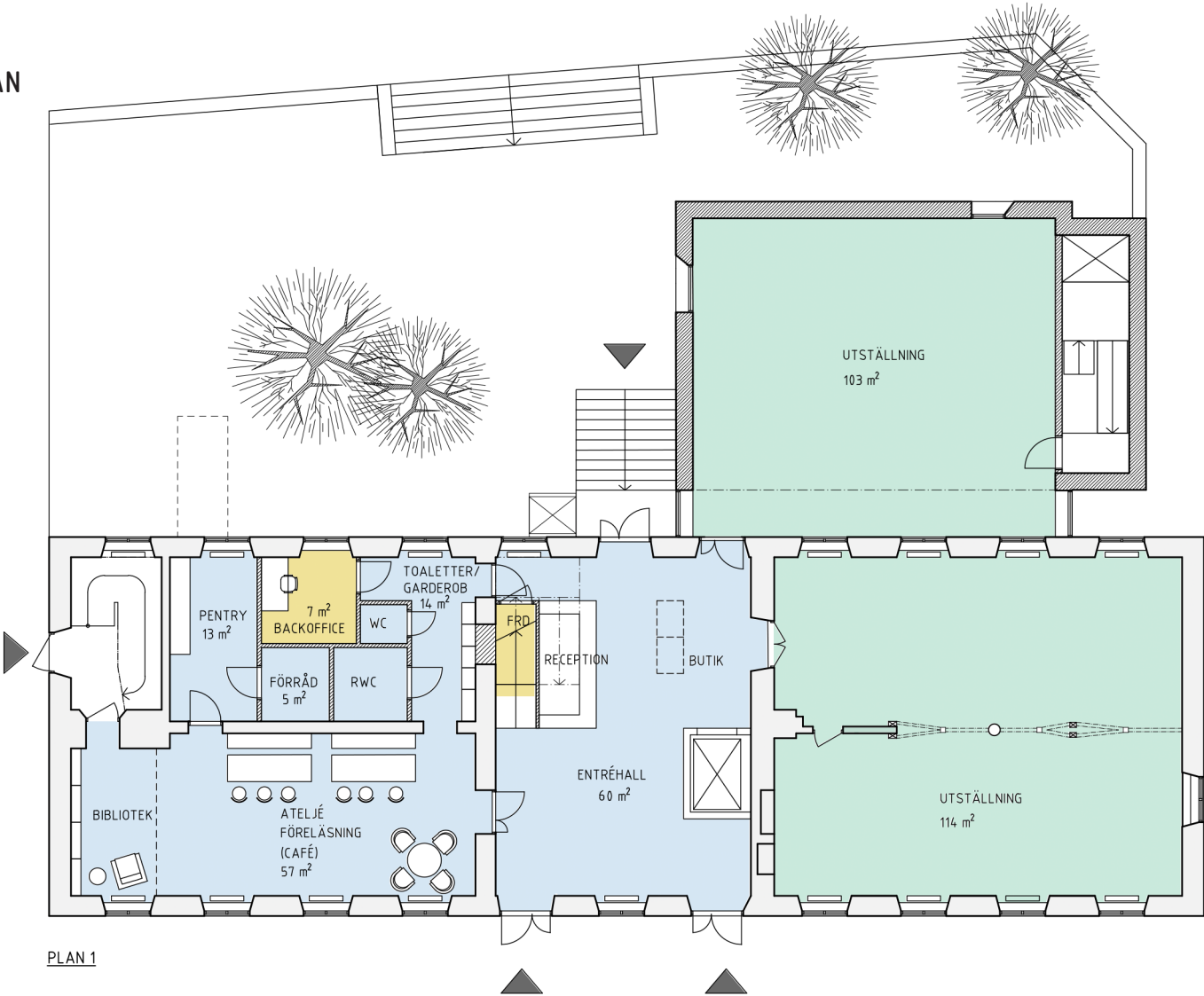

KÄLLARE

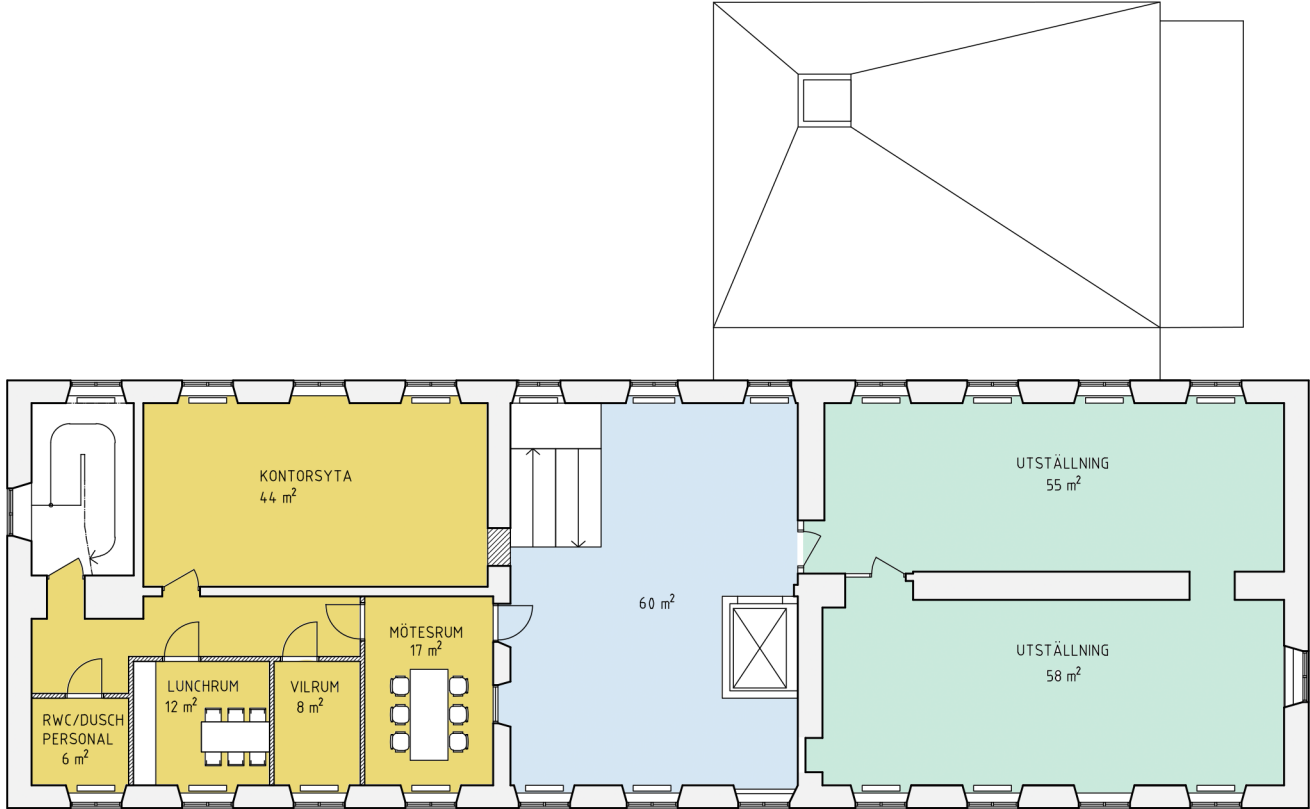
PLANSKISS, ENTRÉPLAN

2022-05-24

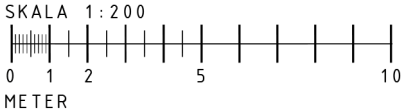

PLANSKISS, PLAN 2

2022-05-24

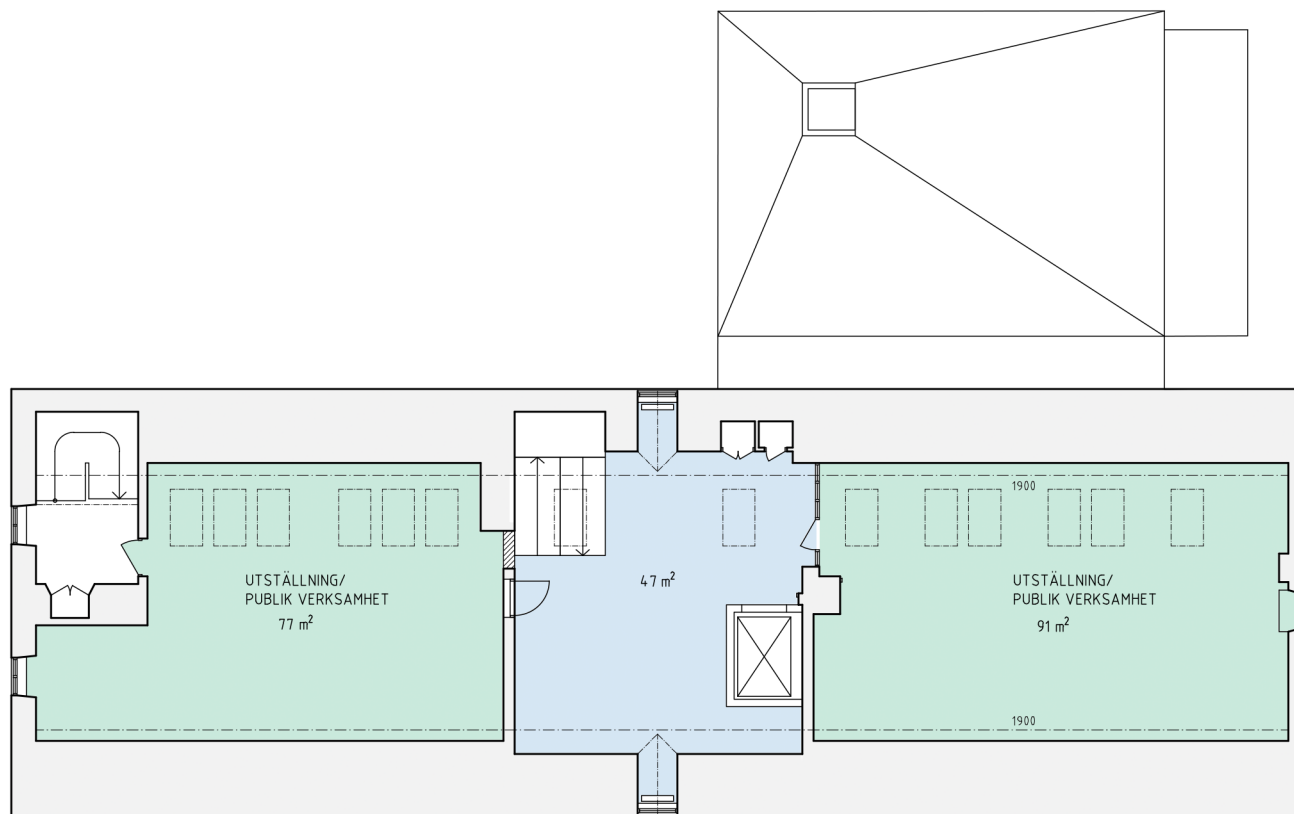

PLAN 2

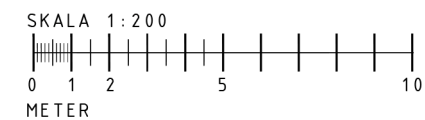

PLANSKISS, VIND

2022-05-24

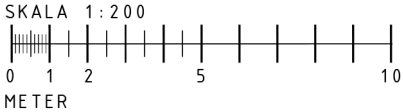
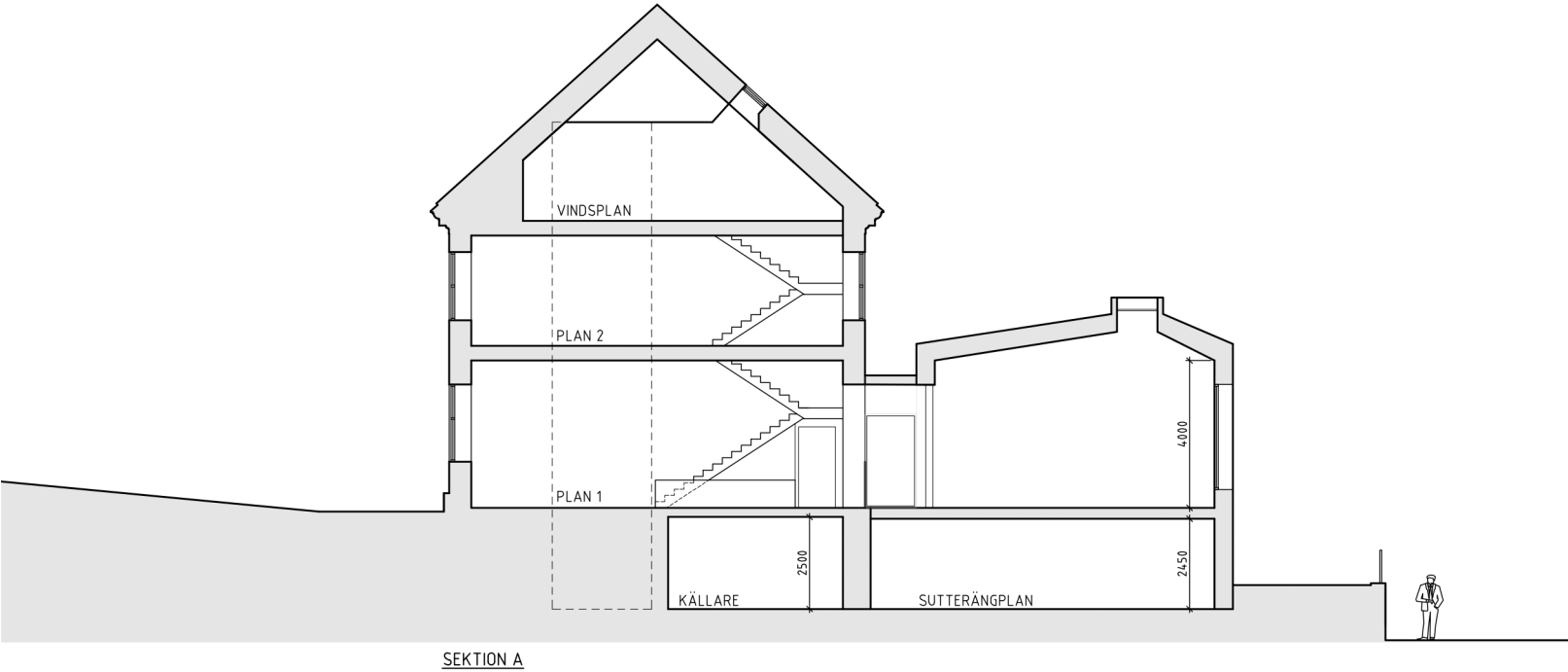

VIND

SEKTION A

2022-05-24

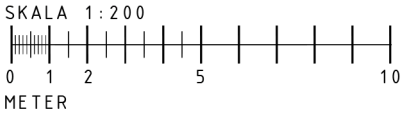

SEKTION B

2022-05-24

SEKTION B

SAMMANSTÄLLNING AV YTOR FÖRSLAG

ENTRÉN

Entréhall (butik)	60m2
Reception & backoffice	14m2
Förråd (reception/butik)	1m2 (entréplan) 34m2 (källare)
Besökstoiletter	14m2

UTSTÄLLNINGSYTOR

Tillfälliga utställningar/ Utställningar samlingar	500m2
--	-------

PEDAGOGISKA YTOR

Ateljé (Föreläsningssal/bibliotek/arkiv)	57m2
Pentry	13m2
Förråd	5m2 (entréplan) 37m2 (källare)

PERSONALYTOR

Kontorsyta	44m2
Lunchrum med pentry	12m2
Mötesrum	17m2
Vilrum	8m2
Toalett med dusch	6m2
Personalyta/toalett/städförråd	16m2 (källare)

SERVICEYTOR

Avfarts- och mottagningslokal	30m2
Beredningsrum/rengöring/montering/verkstad	30m2
Säkerhetsförråd konstförvaring	20m2
Förråd utställningar	25m2

SUMMA YTOR (LOKALAREA)

943m2
+ teknik &
kommunikationsytor

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG TILL FORTSATT PROCESS

Utredningen har tydligt visat att, trots de fördelar som skulle uppnås i scenario 2, ny lokalisering, är tidsaspekt, kostnad och plats så osäkra variabler att de vinster som skulle uppnås med en ombyggnad och eventuell tillbyggnad av befintlig byggnad på St: Hansgatan, enligt scenario 1, får anses väsentligt mycket större.

- Kostnad för ombyggnad samt mindre tillbyggnad av befintlig byggnad kan förväntas understiga kostnad för nybyggnation, då byggnaden sedan tidigare använts som konstmuseum (jämför Hallands museum)
- Befintlig byggnad har en direkt anslutning till Fornsalens lokaler vilket underlättar för samutnyttjande av lokaler.
- Klimattekkniska utmaningar i befintlig byggnad kan enklare hanteras om tillbyggnaden utgör eget klimatskal som når högre krav för inomhusklimat.
- Befintlig byggnad har fördelen av att vara lokaliserad i de mest publika stråken i Visby innerstad, med stora utvändiga publika ytor på egen fastighet.
- Tillbyggnad möjliggör för omdisposition av befintlig byggnad som också medger samutnyttjande av lokaler och arbetsytor med andra verksamheter.
- Ett levande konstmuseum i Visby innerstad stärker stadskärnans roll i staden.

Parallellt med denna utredning pågår klimattekknisk analys i ett forskningsprojekt lett av Tor Broström vid Uppsala Universitet, Campus Gotland. Forskningsstudien använder förslaget till rumsdisposition i denna utredning som praktikfall, vilket ytterligare kan fördjupa insikterna som är gjorda här.

I det fall beslut om att arbeta vidare i enlighet med dessa slutsatser tas av Gotlands Museum föreslår vi att följande insatser tar vid:

- Konsekvensanalys av klimattekknisk forskningsrapport med eventuella konsekvenser för förslaget
- Vidare bearbetning av programytornas placering och rumsliga samband i byggnaden, liksom storlek och detaljerad utformning av tänkt tillbyggnad
- Fördjupad dialog med Samhällsbyggnadsförvaltningen på Region Gotland och Länsstyrelsen om förutsättningar för tänkt tillbyggnation utifrån kulturmiljö och stadsbild
- Fördjupad konstruktiv utredning av befintlig byggnad och fastighet, med konsekvenser för förslag
- Framtagande av detaljerad kalkyl som underlag för investeringsbeslut

Visby 2022.05.24 Christian Hegardt, Ida Westergren, SWECO